

דף לימוד בנושא 'הפורש סוכת שלום'

לימוד אמוני הומניסטי לסוכות
ועל חינוך לשלום בימים מקוטבים

”מקבץ ראשון”

הַשְׂכִּיבְנוּ אֲבִינוּ לְשָׁלוֹם, וְהַעֲמִידְנוּ מַלְכְּנוּ לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם, וּפְרֹשׁ עָלֵינוּ
סֶכֶת שְׁלוֹמָה, וְתִקְנְנוּ מַלְכְּנוּ בְּעֶצֶה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ, וְהוֹשִׁיעֵנוּ מִהֲרָה לְמַעַן שְׁמֹךְ,
וְהִגֵּן בְּעַדְנוּ, וּפְרֹשׁ עָלֵינוּ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עֵירָךְ סֶכֶת [רַחֲמִים וְ] שְׁלוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה
ה', הַפּוֹרֵשׁ סֶכֶת שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְעַל-יְרוּשָׁלַיִם. אָמֵן:

תפילת ערבית של שבת קריאת שמע וברכותיה, נוסח ספרד

ומכאן אתה למד כי אין ישראל צריכין שמירה בשבת וטועים החותמים שומר
את עמו וכו' וגם אין ראוי לומר ופרוש עלינו סוכת רחמים כי במקום שלום שם
הרחמים. וכן משמע מנוסח חתימת הברכה שחותם הפורש סכת שלום. ואין
חותמין הפורש סכת רחמים ושלום.

רדב"ז, ספר מגן דוד, אות כ (ל ע"א)

נמצאו כל ישראל מתפללין אל מקום אחד...
עד כדון בבינינו. בחורבנו מניין? אמר רבי אבון בנוי לתלפיות. תל שכל הפיות
מתפללין עליו: בברכה בקרית שמע ובתפילה. בברכה בונה ירושלים. בתפילה
אלהי דוד ובונה ירושלים. בקרית שמע פורש סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל
[מנחם ציון ובונה] ירושלים.

תלמוד ירושלמי ברכות ד:ה

שאלות למחשבה ודין

- למה לדעת הרדב"ז השאיפה איננה ל"שומר עמו ישראל" אלא ל"פורש סוכת שלום"? ואיך אם בכלל זה קשור לשבת?
- לפי התלמוד הבבלי במסכת ברכות מה הפירוש למילה "תלפיות" ואיך פירוש זה מתקשר לסוכה?
- מהי המשמעות המטאפורית של "סוכה" בהקשר הזה כמבנה שאין לו גג אטום ולא קירות קשיחים- כמושג של הגנה ושקט?

מקבץ שני

גדול שלום שכל הברכות טובות ונחמות שהק' מביאן על ישראל חותמיהן בשלום.
בקרית שמע פורס סוכת שלום בתפילה מעין הברכות עושה בשלום. בברכת
כהנים וישם לך שלום.

ויקרא רבה ט, ט

לְמַנְצַח בְּנִגִּינַת מִזְמֹר לְאַסָּף שִׁיר. נוֹדַע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שְׁמוֹ. וַיְהִי
בְשָׁלֹם סוּכּוֹ וּמַעֲוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן. שָׁמָּה שָׁבַר רִשְׁפֵי קִשְׁת מִגֵּן וַחֲרֵב וּמִלְחָמָה סָלָה.
נֶאֱוָר אֶתָּה אֲדִיר מֵהָרָרִי טָרָף. אֲשֶׁתוֹלְלוּ אֶפְרַי לֵב נָמוּ שְׁנָתָם וְלֹא מָצְאוּ כָל אֲנָשִׁי
חַיִּל יְדֵיהֶם. מִגְעָרְתָּךְ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב נִרְדָּם וְרָכַב וְסוּס. אֶתָּה נֹרָא אֶתָּה וּמִי יַעֲמֵד
לְפָנֶיךָ מֵאִז אֶפְרָי. מִשְׁמִים הַשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יִרְאָה וְשִׁקְטָהּ. בְּקוֹם לְמִשְׁפַּט אֱלֹהִים
לְהוֹשִׁיעַ כָּל עֲנוּי אֶרֶץ סָלָה. כִּי חֶמֶת אָדָם תוֹדֶךָ שְׁאֲרִית חֶמֶת תַּחֲגֹר. נִדְּרוּ וְשָׁלְמוּ
לָהּ אֱלֹהֵיכֶם כָּל סִבִּיבֵיו יִבִּילוּ שִׁי לְמוֹרָא. יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים נֹרָא לְמַלְכֵי אֶרֶץ.

תהילים עו

שבעה מדות משמשות לפני כסא הכבוד אלו הן: חכמה, צדק, ומשפט, חסד,
ורחמים, אמת, ושלום. שנאמר 'וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט
בחסד וברחמים וארשתיך לי באמונה וידעת את ה' (הושע ב' כ"א כ"ב). ר' מאיר
אומר: מה תלמוד לומר, 'וידעת את ה' - אלא מלמד שכל אדם שיש בו כל
מדות הללו יודע דעתו של מקום.

אבות דרבי נתן, נו"א, לז

שאלות למחשבה ודין

- לפי ויקרא רבה מה הגדולה של המושג 'שלום'?
- כיצד מזמור תהילים מקשר בין ביטול כלי הנשק ("קשת, מגן וחרב") לבין עשיית
משפט וצדק חברתי ("להושיע כל ענווי ארץ")?
- לפי האבות דרבי נתן מה מאפשר את ידיעת ה' מה הידיעה הזו כוללת בעצם?

סוכת שלום

אין שנאה במקום שהשלום פרש את סוכתו בלב האדם. משום כך נאמר הלשון 'סוכת שלום' בתפילה. והיא הסוכה שהגיעה לידי משמעות סמלית עמוקה כל כך עד שהוקדש לה מועד. חג הסוכות הוא חג השלום כעיקרו בנדודי המדבר של המציאות הארצית. השלום עושה את כל החיים לחג. השלום מביא את שלום הטבע לתוך עולם האדם, את הלך הנפש היסודי של תום אל תוך ההתבוננות בעולם.

הרמן כהן

בזמן הזה, לפני שנה, סקרתי משפט של כמה כמרים ונזירות... המושבעים ענו, בזה אחר זה לשאלות השופט ועורכי הדין, כי לדעתם אל לו לאיש דת להיות מעורב בפוליטיקה וכי מתפקידו להתעסק בצרכים רוחניים בלבד. מדוע אינך מגביל עצמך לצרכים רוחניים בלבד?

וכך השיב השל לשאלה: זוהי הצהרה טובה מאוד. למעשה, זוהי הצהרה כה טובה עד כי אילו היו הנביאים חיים כיום, כבר היו נשלחים לבית הסוהר על ידי חבר המושבעים הזה! כיוון שהנביאים התערבו גם בבעיות חברתיות פוליטיות. ואם לומר זאת ישירות, לפי זה נראה שגם אלוהים הוא טיפוס לא־דתי! שכן, אם תקרא את דברי אלוהים שבתנ"ך, הוא תמיד מעורב בסוגיות של פוליטיקה וחברה. "ריבונו של עולם! אתה, אלוהים, אמור להיות עסוק ברוחניות, ולא בפוליטיקה ובעוולות חברתיות! אתה שומע אותי? במחילה..." הנביאים נשכחו. איש אינו קורא את דברי הנביאים. הם לא השפיעו על התודעה האמריקנית. ומכאן נובעים דיבורים כאלה. מהו מושא הדאגה הגדול ביותר של התנ"ך? - עוול כלפי הזולת, שפיכות דמים. מהו החלום הגדול ביותר של הנביאים ושל התנ"ך? - השלום!

אברהם יהושע השל, אדם מהלך בעולם (תרגמה: ורדה לבני; ערך: פנחס פלאי), ידיעות אחרונות 2019, עמ' 58 (בתיקוני תרגום).

שאלות למחשבה ודין

- כיצד הרמן כהן והשל מעבירים את מושג השלום מברכה שמיימית או הבטחה אלוהית למאמץ אנושי פנימי? (האם רק פנימי?)
- לפי קטעים אלו, ממה מורכבת "בניית" השלום ביומיום?
- אם נחזור מפה לשימוש במטאפורת הסוכה- היא אינה נבנית בתוך הבית פנימה, אלא בחוץ- בחצר, ברחוב, במרחב הציבורי. איזה מסר יש במיקום של הסוכה (ושל השלום) דווקא במרחב החברתי-ציבורי החשוף כפי שעולה מהמקור של אברהם השל?

הצעה לסיכום אישי בכתיבה. אפשר לבחור לענות על אחת משתי השאלות הבאות:

א. כשמישהו בכיתה/בבית הספר שלי מביא קול של איבה, מתח או הקצנה - איזה מאפיין של הסוכה אני רוצה להביא איתי לשיחה איתו? (לדוגמה: "להיות הדפנות שמגינות" / "להיות הסכך שפותח חלון לשמיים ולצדק" / "להיות המרחב שמסרב להכניס שנאה")

ב. בימים מקוטבים אלה, 'סוכת השלום' שאני מציב/ה בעבודה החינוכית שלי תהיה...
(לדוגמה: "נכונות לא לברוח משיחות קשות" / "עמידה תקיפה מול אמירות של שנאה" / "יצירת מרחב שבו מותר להביע כאב בלי לפגוע בזולת")